

Поховані між гір

Сонце дійшло опівдня і сипало гаряче золотаве проміння на високі гори, що шкрябали гострими верхівками лазурове небо. Смерекові ліси, ніби дивовижну перлину, ховали селище, розташоване на березі стрімкого потоку. Його води сонячне світло фарбувало у срібні і золоті кольори, розсипало на всі боки жагучі кришталеві іскри, створюючи на перекатах водяний серпанок, у яким ховалися веселки.

Звичайна картина для цих місць, але дещо було незвичайним. Завалилися майже усі будівлі колись гарного селища, яке раніше вражало красою і привітністю, дивувало мозаїкою, майстерно вкладеною у малюнки квітів, тварин, людські і міфічні подоби, сцени з давнини та недалекого минулого, перетворюючи його на казковий куточок серед великого темного лісу. Від деяких споруд залишилася сама купа каміння або фундамент. А одна хата і зовсім вместилася на краєчку провалля, що утворилося після зсуву ґрунту, і в будь-яку хвилину могла зірватися вниз. Більшу частину малюнків змила вода, а мозаїчні картини почали осипатися, залишаючи чорні рани на пам'яті давнини.

На великому камені біля похилого дерева сиділи двоє руських хлопчаків, зодягнених у полотняні сорочки, від яких, колись білих, густо розшитих складними кольоровими візерунками, а тепер подраних і сірих, ніби пилюка при дорозі, залишилася чорна та червона журба ниток вишивки. Сиділи вони і гомоніли між собою, і та розмова повторювалася, напевне, вже не один раз.

– Василю, ось закінчиш навчання, тобі три роки залишилося, і що далі робитимеш? – спитав один.

– Працювати піду, – відповів Василь, обточуючи гілку кишеньковим ножиком.

– Де? – не вгавав хлопчик, що почав розмову.

Василь промовчав: він сам багато думав про це, а ще й його найкращий друг Микола з ранку до ночі набридає розпитуваннями про майбутнє.

– Ну і де ти працюватимеш? – причепився Микола. – Ось, де твої батьки?

– Там, де й твої: пішли каміння збирати, – Василь підвівся і поглянув навкруги, вдивляючись у темно-зелене смерекове море, яке тонкими голками верхівок дерев кололо високу блакить.

У безмежному небесному океані плавав гордий мисливець орел-беркут.

– Вони його щодня збирають і перекладають з місця на місце. А каміння не меншає: легше, мабуть, гори розібрати, ніж теє каміння позбирати, що річка принесла.

– Ось бачиш! – Микола не міг схаменутися. – Кого річка не вбила, того голод на той світ відправить, бо нічого на камінні не росте, а воно тепер скрізь. Тікати треба!

– І куди це ви тікати зібралися? – поцікавився інший голос, мелодійний і багатий на інтонації.

Василь озирнувся, облишивши гілку, і побачив, що до них іде Захар, стрункий високий чорнявий гуцул, який рік тому повернувся з Франківська, де навчався в інституті. Його сумні темно-сірі очі наче бачили крізь людей та речі, а сам він ніколи не всміхався по-справжньому з тої пори, коли під час осінньої повені загинула його родина, а у весняну на очах хлопця його кохану понесла ріка, а він стояв і дивився, бо стрибнути у стрімкий потік – вірне самовбивство. Лише довгий пояс, прикрашений символічними стародавніми візерунками, де на чорному оксамиті стрімкі лінії розсипалися бісером і яскравими нитками, залишився йому на згадку про кохану. Хату родини Захара ще восени знесла ріка, і сусіди прийняли парубка до себе.

– Чого мовчите? – Захар подивився на двох принишклих хлопчаків, й у його темному волоссі заграли золоті промінчики. – Або мені розповісте, або тітка Марічка, твоя, Миколо, мамця, про все дізнається.

У голосі Захара не було жалю чи погрози, як і радості, – він чекав на відповідь.

– Гаразд, – після паузи промовив Микола, – але хай це буде таємницею, Захаре.

– Таємниця аж до могили. До неї недовго зосталося, – згодився старший.

– Не кажи таке! – зойкнув Василь. – Ти що, у Бога не віруєш?

– Коли б не вірував – пішов та втопився б у річці, – відрізав Захар, і в його сірих очах шугнула темрява. – Краще кажіть, що там у вас за втеча.

– Не зовсім втеча, – несміливо почав Микола. – Ми хотіли піти у долину до міста і розповісти про те, що у горах люди залишилися. Там, мабуть, про нас забули, бо раніше хоч харчі з гвинтокрилів скидали, а тепер ні слуху, ні духу. Нібито нас і нема зовсім. Харчі закінчуються, селище голодує. Коли б нам переїхати кудись, але нема транспорту, щоб речі перевезти та самим до підніжжя гір дістатися. Ось ми і вирішили: люди внизу добрі, допоможуть. Ідея гарна, а Василь приставати не хоче.

– Не те, щоб я йти не хотів, навпаки, – вибачився Василь, втручаючись. – Але не дійдемо ми удвох, а Микола, як дурний віслюк, стоїть на своєму.

Микола задихнувся від образи, та старший знаком наказав йому мовчати, і хлопчик не зронив ані слова.

– Пропозиція, справді, гарна, – запевнив Захар, дивлячись прямо в очі Василя. – Але щось я не думаю, що люди у місті добрі, – лиха усмішка на мить торкнулася його вуст, а хлопчик повів плечима, наче від холоду. – Ось діда Олеся у тюрму відправити хочуть лише за те, що він дерево зрубав, щоб підперти хату, бо ось-ось завалиться. А Гадзянин тато через кожні три дні за дванадцять кілометрів до району ходить, благає, щоб дали дозвіл виїхати в іншу область. Але не дозволяють. Нікого з навколишніх селищ, нашого і тих трьох, що вище по річці, не відпускають.

– Може, воно і правда, – сказав Василь, із полегшенням зітхнувши, коли Захар відвів погляд, – але це у районі люди погані, а всі інші – добрі.

– А я й не відмовляю вас іти, – здивовано повів бровами Захар. – Лише розказую, що у світі коїться. Ви гарно придумали: це краще, ніж сидіти, склавши руки. З гір ви спуститесь: Карпати сміливих люблять. І я з вами піду. Треба ж, щоб хтось розумний малечу доглянув, – пожартував він, але його очі залишалися сумними й освітленими холодним вогнем у глибині.

– Справді підеш? – зрадів Микола.

– Звісно, якщо слово дав, – відповів Захар. – Та у нас є ще одна проблема: у місті без доказів дітям ніхто не повірить.

– Про це ми не думали, – із жалем відказав Микола. – А що для тих доказів треба?

– Що треба? – розсміявся старший, та якось без почуттів. – Наприклад, фотографії селища, точніше такого селища, яке перебуває у жахливому становищі, та його мешканців, – розмірковував Захар. – Щось таке, щоб його можна було у руках потримати.

– Тоді нема проблеми, – зрадів Василь, підхоплюючись. – У мого дідуся старий фотоапарат і плівки на горищі залишилися. Треба їх лише знайти і зробити знімки.

За кілька днів Василь показав друзям п'ять фотокарток, на яких було їхнє занедбане селище і люди у драному одязі з малими дітьми, чий одяг теж побила стихія.

– У діда немає кольорової плівки, то вони чорно-білі. Дід мені і надрукував. Ледве-ледве зміг відбрехатись, навіщо мені це диво знадобилося, – трохи ніяково вибачився він.

– Добре, у нас є докази. Що далі? – зрадів Микола, передивляючись фотографії, особливо надовго задивившись на ту, де гарненька, трохи налякана, але усміхнена дівчинка з довгою товстою косою, переплетеною стрічкою, тримала ляльку.

– Коли підемо, то треба узяти побільше їжі, – зауважив Василь, він завжди любив попоїсти й у скрутні часи дуже страждав. Раніше хлопець був гладкий, а тепер аж кістками торохтів.

– І де ти її візьмеш? – поцікавився Захар, свердлячи товариша полум'яним поглядом, від якого тому завжди робилося моторошно. – Їжі візьмемо якнайменше, щоб не забирати її у голодуючих рідних, – полум'я у його погляді згасло, але голос набрав сили переконання. – Харчуватися будемо ягодами,

корінням, може, перестрінемо зайця. Обов'язково знайдіть сірники, мотузку, невелику каструлю і сіль. А Василь хай свого ножа гарно нагострить.

Домовившись, хто що несе, хлопці попрямували до своїх домівок.

– Усе, ви як хочете, а я більше й кроку сьогодні не зроблю, – запевнив Микола, притуляючись до дерева.

Увесь день вони йшли без стежки, навпростець, іноді зупиняючись, щоб перепочити. Усе було б гаразд, але дощі підмили ґрунт, тож хлопцям треба було хапатися за дерева, щоб не з'їхати сторчака разом із камінням. Звичайно, вони добре вміли ходити в горах, але день важкого шляху боляче віддавався у ноги.

Втома нарешті повністю взяла своє, коли друзі знайшли цю гарну галявину, де сонце мерехтіло крізь гілки смерек і буків золотими нитками та пасмами. І неба не було видно між їхніх верхівок, лише блакитними шматочками вигравало воно деінде, а на досить міцному ґрунті росла ніжна смарагдова травичка і багато яскравих лісових квітів.

– Справді, треба відпочити, – згодився Захар. – Назбираємо хмизу.

За кілька хвилин посеред галявини, мов чарівне око, запалало багаття. Ніби зграї метеликів, злітали до ще тьмяних зірок маленькі вогники, що танцювали невідомий людям танець.

Підвечерявши, Василь і Микола полягали спати разом із червоним сонцем. Тільки Захар ще довго сидів біля вогнища, вдивляючись у вогонь, наче розмовляючи з ним і радячись, а тоді заснув і він.

Розбудив Захара голосний зойк Миколи. Захар нечутно підвівся. Зоряним небом котився місяць. Тихий вітерець ледь чутно хитав дерева, та вони таємниче шуміли, перемовляючись про вчорашні сумні чутки, що розчули у безмовній розмові юнака і вогню.

Вогнище майже згасло, жаринки мерехтіли, ніби рубіни з панської скрині. Але і при малому світлі хлопець побачив біде, застигле від жаху обличчя

товариша, біля якого ворушилася велика чорна гадюка. Недовго думаючи, Захар вихопив ножа та кинув у неї, і влучив, перерубавши гадюку навпіл.

– Дякую, – прошепотів Микола, приходячи до тьми після переляку. – А якби ти влучив не в неї, а в мене?!

– Ображаєш, – Захар підійшов й узяв гадюку за хвіст. – Гарний буде у нас сніданок, – запевнив він.

– І ви збираєтесь це їсти? – здивувався Василь, кліпаючи зі сну.

– Ти що, вмієш їх готувати? – недовірливо запитав Микола.

– Вмію.

– Тоді їжте її самі, – сказав Василь, згортаючись калачиком, щоб додивитися сон про смачну паляницю з маслом, молоком і медом, як любила пригощати його мама, коли наприкінці літа починали качати мед.

Захар знизав плечима і пішов шукати струмок, де б можна було вимити руки від гадючої крові.

Щойно старший зник за деревами, Микола штовхнув у бік Василя, який вже устиг захропіти.

– Чого тобі? – образився Василь, прокидаючись.

– Шкода, що ти не бачив, – голос Миколи був незвичним і тремтів від хвилювання.

– Що не бачив? – цікавість товариша передалась і йому.

– Як Захар на гадюку дивився. Він наче вибачався, що вб'є її.

Запала мовчанка. Не те, щоб Василь не вірив другові, з яким вони разом вирости, але йому самому згадалося, як він бачив одного разу, як падає каменем з неба орел-беркут, наче покликав його хтось. Василь побіг туди, щоб подивитися, та хижий птах злетів до блакиті швидше, ніж хлопчик опинився на галявині. Назустріч йому ішов Захар.

– То правду кажуть, що він мольфар, – тихесенько мовив Василь до Миколи.

– Значить, правду, – прошепотів Микола, здивований, що не боїться, ніби молодий чаклун, якщо все це справді не вигадки, заподіє їм шкоду. – Чому ж він своїх рідних не врятував і Оксану?

– Не знаю, – і від згадки про загиблих Василь здригнувся.

Вранці гадюку, підсмажену на вогнищі, їли усі, аж за вухами лящало. Микола навіть пожалкував, що та була одна, і варто Захарові тепер кожної ночі влаштовувати гадюче полювання. Старший товариш тільки криво посміхнувся у відповідь.

Вони пройшли добрий шмат шляху, коли Захар зупинив хлопців і наказав заховатися за кущами. За півхвилини майже поруч проїхала велика вантажівка.

– Що це таке? Звідки? – здивовано запитав Василь.

– Я бачу шлях між деревами, зовсім поряд із нами, – Захар трохи висунувся з-за куща.

– Ходімо подивимось, нащо його проклали, – запропонував Микола.

Хлопці підвелись та крадькома пішли у напрямку руху вантажівки. Шлях утворювали дві глибокі колії, що з'явилися від їзди важких автомобілів, таких, як та вантажівка і лісовози.

Спустившись ще трохи, вони побачили велику галявину, на якій йшла наполеглива праця. Люди у робочих комбінезонах пиляли струнку високу смереку. Ще хвилина, і вона впала додолу, наробивши багато гуркоту. Ніби зітхання у великій скорботі, по навколишніх деревах вітерцем докору і жалю промайнув тихий шепіт.

Курява ще не встигла улягтися, як до смереки вже підбігли інші робітники і почали обпилювати гілки. А ті, перші, пішли рубати ще одне дерево. І таких гуртів тут було багацько. Робітники жваво розпилювали смереку і складали у вантажівку, частину деревини забирали, але більше залишали отруювати ліс.

– Жах який! – зітхнув Василь. – Ці ж смереки старші за наших батьків... Коли ще молоді виростуть?..

– Гадаєш, хтось нові дерева саджатиме? – зло відгукнувся Микола й обернувся до старшого товариша. – Хто ці варвари, Захаре, як гадаєш?

– Не знаю, – замислено відповів Захар, який вже давно прислухався до незнайомої мови. – Не наші вони. Найманці. Їм наших гір і лісів не шкода.

– Нажаль, у нас немає фотоапарата, – засумував Василь.

– Так, нажаль, – згодився Микола, – добре було б розповісти про те, що діється в лісі, і чому насправді останніми роками у нас такі жахливі повені.

Ще раз сумно поглянувши на вирубку, хлопці зорієнтувалися по сонцю і вийшли до покинутої стежки.

Похмурий настрій друзів трохи поліпшився, коли вони опинилися біля маленького озерця, спокійного і чистого, мов сльоза. У непорушній воді відбивалося небо з білими хмаринками і навколишні високі ялини та буки, що обступили озерце з усіх боків, перетворивши його у надзвичайну прикрасу гірської полонини.

Галас Василя, що радів озеру і відпочинку, злякав птаха, який так швидко зник за деревами, що вони не встигли його роздивитися. У гнізді знайшлися яєчка.

Хлопці скупалися, повечеряли і полягали спати, лише Захар сказав, що вартуватиме усю ніч. Він сидів, обіпершись об стовбур товстої ялини, дивився на зірки, згадував. Згадував усміхнену чорноброву Оксану і свою родину, і рідне село, ще не спаплюжене повинню і чужою злою волею, яка відчувалася за брудними хвилями. Земля плакала, не в змозі здолати людську байдужість.

Заворушилися тіні по інший бік озера. Здійнявся вітерець, ледь торкаючись води.

Захару здалося, чи по той бік стояла дівчина у довгій полотняній сукні? Він підвівся, несвідомо перевібивши, чи не загубив ножа, заткнутого за розшитий стародавніми візерунками пасок.

– Оксано? – зірвалося з вуст ім'я коханої.

Вода була між ними. Як і в останній її день, коли дівчина, найгарніша наречена у селищі, розпрощалася з життям. Як і в останній його день, коли хлопець, якого потай називали мольфаром, втратив радість і сенс життя.

– Пробач мені, Оксано, що не зміг тебе у води відмолити.

Небо вкрилося зорями, ніби хтось розсипав коштовні діаманти. Білів Чумацький Шлях. Співали нічні птахи і цвірчали цвіркуни, граючи на маленьких невидимих скрипках, але Захар не чув їх.

А дівчина була його спогадом про кохану, і водночас душею тої, яку забрала ріка. І в той самий час – тільки схожа на чорноброву. Світився тихим пломенем в її карих очах сум Землі, прадавньої богині, яку досі шанують люди, яка дає життя і його забирає, яка у давні часи танцювала в одному колі з людьми на людських святах, обираючи гідних для служіння життю. Неможливо було дивитися їй в очі, і не дивитися неможливо, страшно не схилитися, і чаклуну гордість схилитися не дасть.

Раптово небо перекреслили дві одночасно падаючі зірки, утворивши білий мерехтливий хрест. Вітер завив, сипнувши ще живим листям на озеро і в очі Захару.

Хлопець затулився од вітру, а коли опустив руку, не було марева і дівчини по той бік озера. І за мить розтанув сяючий хрест, на який ніхто не насмілиться загадати бажання.

Захар озирнувся на хлопчаків, що мирно сопіли, а тоді поглянув на знову спокійну воду. Озерце було сповнене зірками, як і небосхил, по дзеркальній поверхні пливли маленькі хвилі, напуваючи життям ці сяючі цяточки.

Коли заснули всі, вже посеред ночі, небо почало затягувати сірими дощовими хмарами. І здавалося, що хмари не відбиваються в озері, а піднімаються імлою з його глибин.

Світало. Кривавою загравою розжеврїлася хмара над горою, яка величезною громадою нависла над полониною. Рожеве світло обливало

верхівку, сиплячи іскрами-промінчиками далі, чимраз нижче, напоюючи темно-зелене море смerek і ялин золотавим блиском.

Трохи перехопивши вранці ягід, які знайшов Микола, друзі почимчикували далі, а Захар усе підганяв їх, із тугою дивлячись на хмари.

Погода зіпсувалася. Ближче до полудня затягло вже усе небо, лише яскравий диск сонця намагався пропалити важкі дощові хмари. Піднявся сильний вітер, який згинав дерева, ламав гілки та розтрощував сплетіння кущів ліщини.

Здавалося, що негода накриє їх у лісі і розчинить у собі, коли хлопці побачили селище, яке розташувалося на лісовій галявині, обрамлене зеленою габою смerek та буків. Микола першим побіг до хатин. Злива вже почалася, й у них не було часу щось вирішувати, лише б сховатися від жорстокої негоди.

Потемнішало навкруги, і хати потонули у вогкому тумані. Вогняні стріли блискавок шматували чорне небо. Від грому закладало вуха. Хлопці вбігли у селище і при спалаху величезної блискавиці, що обняла увесь небосхил сліпучим летючим вогнем, побачили жахливу картину.

Село спорожніло, напевне, не дуже давно, але вітер устиг порозбивати шибки. Віконниці, вирізьблені дивовижними візерунками, гойдалися і скрипіли на кривих вікнах. Ще гарніше різьблення прикрашало стріхи і самі будівлі, у дерев'яні стіни яких були вставлені дзеркальця і різнобарвні скельця, що відбивали світло блискавок кольоровими промінцями.

Але часті дощі зробили деревину темною та похмурою, а вулиця перетворилася на величезну калюжу. У брудній воді плавало худе каченя, й обідраний кіт чекав, доки воно вийде на берег, щоб зжерти маля разом із пір'ям і кістками – такий він був голодний.

Лише маленька церква ще палахкотіла золотавими хрестами у світлі блискавок.

Туди і попрямували хлопці, бо храм був найближчий, а краплини дощу чимдужче падали на землю. Від грому здригнувся, здається, увесь світ, ніби разом вдарили у сотні литавр, збираючи до бою невидимі війська.

Захар зупинився, наче литаври кликали і його. Одяг хлопця промок, а чорне волосся налипнуло на чоло. Між невидимим військом, що вже багато сотень років йде в атаки проти ворогів свого народу, і юним мольфаром теж була вода, що падала з сірого неба.

– Захар! – злякався Василь, який зупинився на порозі церкви, і, не думаючи, що робить, підбіг до товариша і схопив його за руку.

Захар глянув на хлопчика, та не людина подивилася на нього, а безодня, що живе тисячі віків, смакуючи людські сльози і тужливі пісні. Юнак похитнувся, долаючи почуття.

– Дякую, – очі Захара ставали звичайними.

Разом із Василем вони увійшли до церкви, де на них чекав тремтячий від холоду Микола.

Своїм виглядом церква нагадувала село: така ж порожня, що кличе разом із собою пустку і в душу людську. Білу глину зі стін позмивала вода, і вони посіріли. Потрощений іконостас валявся біля входу: встигли пожитися нелюди ликами святих. Чорними сліпими очима дивилися на хлопців розбиті вікна, і кроки гучною луною розліталися по кутках, лякаючи дітей.

Тільки Захар не мав страху, порожня церква вже не лякала його після тих відлунь, що він почув за шумом дощових струменів. Старший спробував розкласти багаття, але враз загасив його, залишивши маленький вогник, який ледь жеврів у п'єтмі. При світлі мальовані на стінах образи та дивом вцілілі ікони аж надто засуджуюче і скорботно дивилися на хлопців, заглядаючи у самісіньке серце.

Так троє хлопців і сиділи, не знаючи, що краще: роздивлятися через прямокутник зірваних дверей покинуте селище чи жахатися, уявляючи, що у церкві, крім ікон, на тебе дивляться очі померлих, а у темряві лежать чийсь кістки, які вітер накрив рушником, зірваним зі спаплюженого олтаря.

Багато можна почути і побачити, коли іде велика злива, але хлопці все ж поснули, хоч і тривожно. Й у сновидіннях Захар бачив себе на коні з козацькою шаблею, а ворожа стріла пробивала серце його вірного чотириноного

побратима, що був чорнішим від ночі. Кінь став дибки, захищаючи товариша від невблаганної смерті, забираючи ту смерть собі...

Вранці друзі пішли геть із порожнього селища, намагаючись навіть натяком не згадувати про нього.

Але на тому пригоди не скінчилися. Після зливи розлилися ручаї, яких тут було багато, і ліс перетворився на суцільне болото. Тому довелося взяти праворуч і вище та йти крутим берегом стрімкої ріки.

Скелястий берег рівною стіною спускався до самої води. Сонце стояло над вершечками лісу, купаючи проміння у спінених хвилях гірського потоку.

Василь посковзнувся на краю та зірвався з кручі. В останню мить він устиг схопитися за гілку, що діставала ледь не до самої води, і не впав у хвилі.

Микола миттю опинився біля урвища.

– Тримайся! – крикнув він другові, схопивши його за руку.

Але ріка обдавала їх обох бризками, і рука вислизала.

– Захаре! Де ти?! Допоможи нам! – гукнув Микола.

Але Захар наче закляк, дивлячись на хвилі. Душею він був далеко звідси, і спомини полонили його. Його вуста шепотіли, але нечутно, до Миколи долетіло лише: "Не зміг відмолити..."

– Захар! – знов гукнув Микола, вгадавши його думки. – Оксану ти вже не врятуєш! Нам допоможи, друже!

Він схопив Василя за одяг і не відпускав, але вага тягла їх обох у потік. Ще трохи – і вони впадуть. Микола відчував це й з усіх сил намагався втриматися. Йому здалося, що він уже летить униз по схилу разом з безумною водою, але руки товариша вхопили його за плечі і потягли назад. Рівновагу вдалося втримати.

– Хапайся за мене! – почув він ніби здалеку владний наказ Захара.

– Не можу! Я впаду! – крикнув Василь.

– Хай тобі трясця, хапайся! А то ще втопишся, – голос Захара зірвався.

Пальці Василя зслизнули з гілки. Зробивши різкий рух й остаточно відпустивши її, хлопець і зойкнути не встиг, як Захар схопив його за руку, і вони з Миколою витягли товариша на берег.

Микола поглянув на старшого. Сірі очі Захара світилися великим смутком, але тепер вони були блискучими, ніби, окрім нього, приховували ще щось, гарне і живе.

А тоді Микола перевів погляд, щоб роздивитися те, до чого прикуті очі Захара, і те, що він там побачив, запам'ятав на все життя: на іншому березі стрімкого потоку в тіні дерев стояла дівчина у довгій білій сорочці, розшитій яскравою синьою ниткою. Оксана схилила голову, низько, що товста чорна коса зісковзнула з плеча їй на груди. Підвівшись, дівоча постать повернулася і зникла в лісі. Вже назавжди.

Увечері друзі розташувалися на невеличкій галявині, яку обступили величні буки і смереки, нашіптуючи щось незрозуміле і таємниче. Хлопці розклали багаття та зібралися відпочивати. Василь і Микола були втомлені, але задоволені, бо вони майже спустилися з гори, тільки Захар непокоївся, оциряючись, коли малі запитували у нього, що трапилось.

Щойно поночіло, поряд завив вовк, потім ще один і ще.

– До вогнища! Більше світла! – відчайдушно наказав Захар, в його очах світилася якась шалена рішучість. – Ближче до вогню!

Хлопці кинулися до багаття, яке затанцювало гострими веселими язиками. Було так лячно роздивитися серед ночі зелені очі тих, хто володів цим лісом набагато раніше від людей.

– Це вовки чи перевертні? – затиноючись, запитав Василь, який вже повірив в усі плітки, що чув про Захара.

– Не знаю, – голос старшого був спокійним, але спокій цей здавався удаваним. – І як би не було, чому вони нападають на нас, а не на чужинців? Чи кров чужинців несмачна?..

Захар запалив довгу суху гілку, і на її кінці розквітла червона квітка, наче таємнича папороть, яку мало кому судилося знайти.

– Захаре, не йди! – задихнувся від жаху Микола.

– Я мушу.

Сірий сміливець, певно, ватажок, увійшов у світле коло, та здавалося, ніби Захар, який іде йому назустріч, зовсім не боїться смерті, що яриться в зелених очах вовка.

Василь притулився до Миколи, чиє серце билося так швидко, що було ладне вистрибнути з грудей.

Довга тінь Захара торкнулася вовка, згасивши в очах тварини блиск багаття.

– Іди. Ми не вороги, – мелодійність мови хлопця вражала переливами. – Ми народилися на одній землі. Ми не вороги. І вороги у нас спільні.

Вовк загарчав, вищиривши ікла. Він не вірив людині, хай і з таким голосом. Надто багатьох своїх побратимів згадував ватажок, коли вив на місяць.

– То як хочеш, – осміхнувся юний мольфар, а за хвилю жбурнув палаючу гілку.

Вовк із жалібним скигленням відсахнувся від полум'я, що розсипало сяючі жовтогарячі жарини, ледь не підпаливши йому хутро, і зник у темряві.

Ніби зачарованим було коло світла, бо вовки більше не входили в нього, але їхні сірі спини вогнище часто висвітлювало посеред дерев. А хлопці всю ніч просиділи із палаючими гілками у руках в очікуванні нових гостей.

Наступного дня друзі побачили вдалині місто. Воно виблискувало склом у шибках і гуділо автомобілями. Воно притягувало і відлякувало. Воно ховало свою таємницю у кам'яних будівлях та під асфальтом. І навіть сонце поглиблювало відчуття лихої таємниці, кутаючись у хмари над високим замком.

Хлопці вмилися у дзвінкому кришталевому струмочку і сіли радитися.

– Ось ми і прийшли, – сам до себе сказав Микола.

– Фотографії у тебе? – запитав Василя Захар, у чиєму чорному волоссі ще блищали крапельки зі струмочка, ніби земля благословляла їх перед входом у кам'яні хащі.

– Звичайно, – відповів той і дістав з кишені фотокартки.

Після купання у річці світлини трохи покоробились, але зображення на них не зіпсувалося.

– Тут живуть ваші добрі, гарні люди, – промовив Захар, дивлячись на потопаюче у задусі місто. І хлопці так і не зрозуміли, глузує він чи ні. – Я й тепер не вірю, що вони добрі. Але ті люди там, – він показав на телевежу, найвищу, найстрункішу споруду серед інших. – Треба знайти якусь телекомпанію та усе там розповісти.

У великому м'якому кріслі за столом під червону деревину розсівся товстий лисючий чоловік і робив вигляд, нібито уважно слухає трьох хлопців, що сиділи перед ним. Микола закінчив свою розповідь і подивився на товстого чоловіка. Той, як пасьянс, розкладав на столі фотокартки, принесені мешканцями віддаленого гірського селища.

– Це, звичайно, дуже цікаво, – байдуже почав він, та швидко змінив мову, наче дійсно раптово зацікавився. – Але ви розумієте, що ваша розповідь дуже дивна, несподівана та неправдоподібна. І фотографії, можливо, зроблені набагато раніше, бо вони не кольорові. Мало що могло трапитися тут раніше, тут і війна була...

Микола і Василь сумно презирнулися, а їхній старший товариш підвівся.

– Здається, ми даремно сюди прийшли, – різко мовив Захар, не бажаючи слухати порожньої балаканини. – Ви усе одно нам не повірили. Але нічого: ми підемо до іншої телекомпанії чи газети, – заспокоїв він друзів, які теж підвелися.

Товстун засміявся, уникаючи погляду чорнявого красеня, чий гуцульський одяг був наче змальований з картини чи зі старого фільму.

– Не знаю, звідки ви, але точнісінько не місцеві, бо у нашому місті одна телекомпанія. Ваші докази непереконаливі. Але зачекайте трохи, може, я зможу вам чимось допомогти, – за хвилину роздумів додав він, набираючи номер телефону.

Директор щось сказав у слухавку, швидко і незрозуміло. Ніхто з хлопців не встиг розчутити, що саме, бо у той час до кабінету увійшов молодий журналіст. З першого погляду було видно, що хлопець працює недавно і мріє про сенсаційні репортажі, бо, суцільно віддавшись праці, він мало думав про зовнішній вигляд: одяг у журналіста був не відпрасований, неслухняне чорняве волосся – не підстрижене і не вкладене у зачіску.

– Михайле Михайловичу, підпишіть, будь ласка, відрядження, – він простягнув директорові папери, з подивом підняв одну брову, побачивши на столі фотографії, і зміряв цікавим поглядом хлопців, незвично вбраних як для сучасного міста.

– Тримай, Сергію, – сказав Михайло Михайлович, віддаючи папери.

– Дякую, пане директоре, – Сергій вислизнув у коридор.

– І ми підемо, – промовив Захар, збираючи фотокартки. – Вибачте, що змарнували ваш час, – його сірі очі спалахнули гнівом, але миттєво згасли.

Розгублені друзі вийшли з кабінету та попрямували геть, тому не чули, як Михайло Михайлович ще кілька хвилин розмовляв по телефону, а потім схилився до комутатора і сказав: "Покличте до мене Сергія! Швидко!"

– Дуже цікаво, дуже, – Сергій переглядав фотографії знову і знову. – З цього вийде надзвичайна історія!

Вислухавши хлопців, він привів їх до себе додому, нагодував і дав притулок на ніч.

– Надзвичайна історія, – знову промовив Сергій. – Я пішов шукати автомобіль і вмовляти оператора поїхати зі мною. Я знав, що високо у горах живуть люди, вас ще дикими гуцулами називають. Але щоб подумати про

таке... – він поклав фотографії до кишені. – Бувайте, повернуся пізно, будьте як удома.

Він пішов, а друзі з полегкістю зітхнули: Сергій балакав не зупиняючись, ніхто з них не зміг вставити у "розмову" бодай слово після того, як вони розповіли про бачене. От тільки Захар одним поглядом згасив їхню передчасну радість.

Микола замовк і швидко задрімав у кріслі, а Василь підійшов до вікна і впустив до приміщення свіже повітря. Журналіст мешкав на останньому поверсі, і з вікон відкривався чудовий краєвид на Карпати із схилами, ще вкритими прадавнім лісом. За зелені верхівки гір позачіплялися легенькі червонясті хмари, у які сідало сонце. Заходило на дощ.

Біля Василя став Захар.

– Що з тобою, друже? – пошепки, щоб не розбудити Миколу, запитав хлопчик.

– Я чую смерть, – відповів Захар, і Василь більше ні про що не наважився розпитувати його.

Сергій підняв мешканців гірського селища на світанку і познайомив з товаришем-оператором, який любовно тримав у руках маленьку камеру.

Старенький "Джип" багато годин дряпався схилами.

Василь не виспався і засинав під рівномірне торохтіння автомобіля. Раптово сон відлетів, і він почув знайомий з дитинства звук: над горами співала трембіта.

– Заглушіть двигун! – заволав Василь, і Сергій зупинив машину.

Трембіта голосила, зриваючись на найжалібніших звуках, заглядаючи у найглибші провалля, ідучи поміж дерев, підіймаючись скелястими схилами до верхівок гір, сповіщаючи про смуток усьому живому.

– Десь далеко, дуже далеко, – промовив Микола, прислухаючись до гри. – Сама луна дійшла.

Але ось трембіта обірвала сумні ридання, ніби їй затнули горлянку, тільки повітря ще тремтіло, пам'ятаючи про плач, що линув над горами.

Спантеличені, вони поїхали далі. Микола і Василь хотіли завести про це розмову, але Захар тільки глянув на них: "Як мені усе це не подобається", та не відповів на безмовне запитання Василя.

Вони намагалися їхати якнайшвидше. Та близько опівдня "Джип" застряг у багнюці. Хлопці штовхали його, але колеса не знаходили опори і, розбризкуючи грязюку, залишалися на місці. Сергій наказав дітям принести гілки, щоб виїхати з болота.

Разом із Захаром він сам пройшов кілька метрів далі по шляху, коли побачив цікаву річ: на сирій землі відбилися сліди автомобільних шин.

Захар присів, роздивляючись сліди.

– Тут проїхала велика машина, а може, багато великих машин, що їхали одна за одною. Дивіться, як вдавило. І сліди такі ж самі, як ми бачили біля вирубки.

Сергій нічого не сказав, та коли Захар повернувся до журналіста, в його погляді цікавість перемішалася з ляком і бажанням розповісти світу сенсацію.

Хлопці назбирали гілок, допомогли витягти "Джип" і поїхали далі.

Микола схвильовано дивився у вікно авто: він упізнав рідну полонину. І справді, за кілька хвилин "Джип" в'їхав у селище. Хлопці швиденько вистрибнули з автомобіля і з радісними криками побігли до хат.

Сонце сховалося за грозову хмару, селище вкрила темрява. У раптовій пітьмі замовкли птахи, навіть зозуля перестала лічити комусь роки, лише річка дзвеніла на перекатах сивим сріблом води.

Захар вбіг у найближчу хату – порожньо. Та хтось же має бути вдома! Хоча б баба Мотря. Вона ж не ходить...

Хлопець обійшов кімнату. Нічого не змінилося, відколи він тут був, не щезло, не було вивезене. Вони вже бачили таке дивне запустіння нижче по схилу.

Несподівано сонце вийшло з-за хмари, й у золотих чотирикутниках підлоги під вікном Захар розгледів червону пляму, схожу на кров. Він сахнувся, піддавшись похмурих думкам, але провів по ній долонею. Кров ще остаточно не застигла. Хлопець вибіг із хати і попрямував до автомобіля.

Біля авто стояв Сергій, тримаючи у руках переламану трембіту.

– Я знайшов її на подвір'ї дядька Олеся, – прошепотів Василь, наче неможна про таке говорити на повний голос.

– А ще ми бачили відбитки коліс важких автомобілів, – додав Микола. – Такі самі, як і тоді, коли застрягли в багнюці. Одні там, де ми в'їхали, а інші на шляху вище в гори.

– Я теж знайшов дещо, – Захар відкрив долоню, заплямовану кров'ю.

Уп'ятюх вони обшукали селище, але не знайшли нікого з його мешканців. Живих чи мертвих.

– Скоріше сідайте у машину. Їдемо туди, де нещадно рубають ліс, – наказав Сергій.

І жодного заперечення чи перестороги у відповідь. Тільки очі Захара перетворилися на кригу, що зараз була одного кольору з передгрозовим небом.

"Джип" наполегливо намагався дістатися вирубки, а журналіст і оператор з таким самим завзяттям сварилися між собою.

– І що тобі та вирубка дасть? – не піддавався оператор. – Нічого. Бо що ти зможеш довести?

– Те, що наші ліси грабують, а може, і щось більше.

– Що, наприклад? Сергію, досить шукати сенсації, ти набрид Михайловичу своєю наполегливістю і балаканиною. Коли ти нарешті перестанеш жити фантазіями і поглянеш на реальний світ? Тобі вже навіть репортажі і рекламу не замовляють, бо ти псуєш замовлення.

Сергій не відповів, бо його сильно зачепили докори товариша, особливо тим, що такі думки були йому не чужі, а грошей постійно не вистачало не те що на родину, яку він мріяв створити, а й на власний прожиток.

– Треба показувати життя, а не мертвий малюнок. Ось якби там були люди, то це вже інша справа. А кадри покинутого селища нікого не цікавлять. Доказів нема, бо хто повірить, що ще вчора там жили, і твою теорію можна легко спростувати. Тих покинутих селищ у горах десятки.

Автомобіль під'їхав до вирубки, біля якої Сергій побачив ті самі відбитки коліс, що і в селищі. Лаючись, він вийшов із "Джипу".

Люди покинули це місце, залишивши тільки багато поламаної і поки не розпиляної деревини.

Між скиданими у велику купу гілками Захар побачив ляльку. Такою дуже любила гратися Гадзуня, маленька дівчинка з їхнього селища, тепер вона залишилася усміхненою тільки на фотографії, що вони зробили минулого тижня.

До Сергія підійшов оператор.

– Мовчи, я сам знаю: з цього не вийде сенсації. З цього зовсім нічого не вийде, – ображено сказав журналіст. – Тільки...

Сергій не договорив, наштрикнувшись на погляд Захара, що озирнувся на його голос. Чорнявий гуцул з гір знав, що він боїться смерті. Понад усе боїться смерті.

– Можна буде зробити неординарну історію, але не більше, – підтвердив оператор, який стояв спиною до того, кого у рідному селі більше ніколи не назвуть мольфаром. – Не переймайся, Сергію, у нас буде ще не одна сенсація.

Але журналіст лише розгублено рукою махнув і відвернувся від дітей.

Захар стояв, затиснувши у руці брудну ляльку, а перед ним линули малюнки спогадів: ось їхнє селище тиждень тому, занедбане, але живе; ось воно сьогодні – мертва пустка; а ось недавно покинуте село у лісі; ось дядька

Олеся мало не відправили у в'язницю за зрубане дерево; а ось іноземні бригади пиляють ліс, забираючи лише найцінніший; ось Михайло Михайлович дзвонить по телефону і щось швидко каже у слухавку; ось із ними знайомиться Сергій, кажучи про доручення директора, щиро цікавиться їхньою розповіддю; а ось відбитки коліс на шляху до рідного селища і вище у гори до інших селищ, і такі самі біля вирубки; ось порожнє селище, кров на підлозі хати, переламана трембіта, що кілька годин тому голосила поміж горами; і ось ця лялька, така схожа на ту, якою гралася Гадзуня.

Перед ним у спогадах на мить застиг хрест із зірок, що падають. Кажуть, що таке знамення передрікає велику біду...

Полонений думками, Захар наче й не слухав Сергія, який обіцяв, що допоможе їм усім, чим зможе: Василя і Миколу влаштує у дитячий будинок, а Захару знайде роботу; що по приїзду вони повідомлять про все у міліцію, і там дізнаються, що сталося з їхніми односельцями.

Захар пішов геть по звалених деревах до центру галявини, яка утворилася після вирубки лісу. Високі темно-зелені смереки обступали його, а навкруги валялася деревина, що раніше була струнками стовбурами.

Хлопець підняв обличчя до синього неба, і сонячне світло запалило жагучі зірки у його очах. Захар змахнув зі щок невимовно сльозу.

– Тепер я знаю, знаю усе. Але чи не запізно? – гірко мовив Захар.

У лісі тоскно завив вовк, ніби ділив із тим, хто не злякався його, невимовний сум, який нездатне здолати людське серце.

"Ми не вороги" – шелестів вітер у вітах зрубаних дерев.

"Ми народилися на одній землі" – вив вовк, не наближаючись до людей.

"Ми не вороги" – проймало холодом близької грози.

"І вороги у нас спільні" – загуркотів грім над горами, відгукнувшись на лиховісний спалах блискавки.

Співали сурми, кличучи у бій, грім литавр зливався із гуркотом справжнього грому, іржали коні, і на шаленому вітрі стяги вигравали шиттям,

що ніколи не зотліє в людській пам'яті. Ніколи не зотліє, доки жива хоча б одна людина, яка може почути вітер.

Тисячі життів обірвалися на цій землі, та народ вистояв. Були червоними від крові ріки, і земля теж пропиталася кров'ю, та народ не зник. Мільйони конали у муках, відчуваючи на собі крижаний погляд байдужих очей і чужинської волі, що лише маскувалася під своїх, рідних, чистих і владних.

Пальці юного мольфара розтиснулися, і він випустив ляльку, що впала на розщеплений смерековий стовбур.

– Захар! – смикнувся до товариша Василь, та Микола поклав йому руку на плече, бо теж розумів, що відбувається.

Журналіст та оператор мовчали. Ляк, такий сильний, наче знову опинилися в дитинстві, у темній кімнаті, де нікому запалити світло, скував їхні серця. Те, що відбувалося тут зараз, було незрозуміле для них і надто давнє, щоб зважати на такі речі, але від того усвідомлення жах не зникав.

Захар озирнувся, глянувши на Сергія.

– Виконай обіцянку, яку ти мені дав, – з усмішкою попередив він, ледь схилив голову, прощаючись із Василем і Миколою, а тоді щез між дерев.

"Джип" спускався гірським схилом, тільки аж до самого міста ніхто з тих, кого він віз, не обмовився і словом.

На стрімкому березі річки стояли двоє. Чорнявий хлопець, перепоясаний чорним поясом, на якому виграють стародавні чарівні візерунки. І вовк, що не лякається людини і не жадає вчепитися їй в горлянку.

"І вороги у нас спільні..." – плескотить внизу гордовитий потік.

Куди вони підуть – у минуле, повне шляхетної слави, чи у майбутнє, сповите імлюю? Чи невідспівані будуть поховані чужинцями між гір, як і багато хто інший? Чи віра і відчуття небезпеки порятують їх? Бо тих, хто разом, не здолати чужій силі.

По той бік ріки берег укривало дощем, і в ньому оживали обриси близького майбутнього, і блискавки писали перші рядки історії нового тисячоліття незалежної країни. Писали, згоряючи, і тим дарували майбуття.

Блискавиці творили долю, бо вірили, що у того народу, який народжує характерників і мольфарів, є омріяна воля, яку відібрати ні своєму, ні чужому не до снаги. І вільнолюбний вітер буде тим відчайдухам побратимом і в козацькому степу, і серед Карпатських гір. І наповнить той вітер вітрила чайки і на Дніпрі, і на Чорному морі, і в серці гарячому не згасить вогню, а роздмухає святим багаттям. І піде той вогонь по всій землі, прадавнім полум'ям душі людські очищуючи і шлях у майбутнє славою і випробовуваннями стелячи. Заради нинішніх і прийдешніх, заради кожного, хто на заклик крові і народу свого відгукнеться.